

1. Hogyan töltöd a nyarat? Ön is arra használja a szünidőt, hogy új "művészeti" alkotásokat fedezzen fel?
brut" műveket? Szokott-e nyáron utazni, hogy művészetet nézzen meg?

A nyári időszakot nem különösebben a gyűjtőtevékenységem fokozására szánom, bár az igaz, hogy a múltban mindig is igyekeztem a nyaralásaimat olyan területekre irányítani, ahol lehetőségem nyílt arra, hogy bővítssem a művészettel kapcsolatos ismereteimet általában (múzeumok, galériák), vagy ahol olyan helyek voltak, ahol "jelen voltak" olyan népi vagy marginális művészek, akikről tanultam, vagy akiknek a műveit szerettem volna megszerezni a gyűjteményembe vagy csak dokumentálni. Így például Szlovákia bizonyos területeit és a nyaralásaim során felkeresett konkrét helyszíneket olyan művészek nevéhez kötöm, akiket csodálok és a spontán alkotás kiváló képviselőinek tartok: a bábolnai Árva vidékét Štefan Siváňhoz, a Bytča melletti Štiavnikot Ján Labudához és Pavel Bavlnához, a turčiai Horná Štubňát Matěj Čupechez, a tátrai Východnát Martin Sabakához stb. fűzöm. A közelmúltban a nyaralásaim Olaszországba vezettek, ahol északról délre (Liguriától Apuliáig) utaztunk, és Szicíliában és Szardínián is meglátogattuk a marginális alkotók egyedülálló eredeti kertjeit és környezeti környezetét. Ezt követően több kiállításon mutattam be az olasz art brut művészek medáljait, dokumentarista fotók kíséretében, Kívülállók világa címmel.

Ebből a futó visszapillantásból is kitűnik, hogy egyfajta "művészi" irányítót követek még nyáron is.

2. Véleményed szerint hogyan lehetne az Art Brutot egy mondatban leírni?

Igazi, számítás nélküli, alkotójának legbelsőbb egzisztenciális érzéseiből fakadó autentikus alkotás, amelyet általában nem művészetként, hanem személyes vallomásként, hobbiként vagy szükségletként szoktak leírni.

3. Mit jelent számodra személyesen az Art Brut?

Mit jelent számomra az art brut? Valószínűleg azt válaszolnám, hogy az alkotó veleszületett képessége arra, hogy kreatívan és szokatlan fantáziával beszéljen a körülötte lévő világhoz, de saját belső énjéhez is. És mindezt koncentrált, alázatos lenyűgözöttséggel és ámulattal, anélkül, hogy bármit is tudna a művészet komplexitásáról és a mai társadalomban általánosan értelmezett funkcióiról. Ami számomra a legfontosabb, az a kinyilatkoztató és katartikus képesség, hogy megzavarja a bevett kulturális mintákat. A szükségszerűség, az erős alkotói foglalatosság, az ámulat és a saját emberi képzeletre való kapaszkodó támadás belső szükségszerűsége. A szépség (és persze nem csak a szépség) meghódításának vágya anélkül, hogy más jutalom lenne, mint maga a vágy erőteljes élménye.

Más szempontból nézve, számomra a művészeti brut az emberi kreativitás, képzelet és álmodozás kifejeződéseinek keresése és megtalálása iránti élethosszig tartó érdeklődés és öröm tárgyát jelenti, párosulva azzal a vágygal, hogy ezeket a műveket a képmutatás, a képmutatás és a világhoz való fogyasztói viszony ellenpólusaként megmentssem és bemutassam.

4. Van-e elég ember Csehországban és Morvaországban, aki érdeklődik az Art Brut és az iskolázatlan művészet iránt? Van-e olyan tájékoztató/megismertető tevékenységük, amely ezzel a művészeti ággal foglalkozik?

Úgy gondolom, hogy hazánkban elég ember érdeklődik valóban az ilyen típusú művészet iránt, de valóban jóval kevesebben, mint például Franciaországban, Olaszországban, Németországban,

Finnországban vagy a szomszédos Lengyelországban, ami elsősorban a kulturális hagyományoknak és a nagyobb számú marginális művész, valamint az ilyen műtárgyakra összpontosító gyűjtőintézmények és galériák létezésének köszönhető.

Hazánkban csak a litoměřicei Észak-csehországi Szépművészeti Galéria foglalkozik ezzel a munkaterülettel, és az olmützi Művészeti Múzeum is inkább csak marginálisan foglalkozik vele. Körülbelül négy nagyobb magángyűjtő (köztük az ismert filmrendező, Jan Švankmajer) mellett rendszeresen szervez kiállításokat és egyéb rendezvényeket a prágai ABCD egyesület, amelynek én és tíz barátom is tagja vagyok. A nagy art brut kollektív kiállítások mellett (jelenleg például a prágai DOX-ban a "No (Power)" című kiállítás zajlik) előadásokat szervezünk az art brut témájában, vagy újságcikkeket és interjúkat közlünk.

5. Ön szervezi vagy társszervezi az Art Brut filmfesztivált Olomoucban. Tulajdonképpen hogyan indult ez a fesztivál? Hogyan tájékoztok az új filmekről, és hogyan szerzitek be a filmeket? Tudna ajánlani nekünk címeket?

2011-ben kezdeményeztem egy olyan bensőséges filmbemutató létrehozását és rendszeres megrendezését, amely a képzetlen alkotók spontán művészi alkotására összpontosít. Az olmützi Művészeti Múzeum akkori igazgatójával, Pavel Zatloukal, aki megígérte, hogy egyértelműen támogatja ezt az ötletet, kötött megállapodás után új hagyományt teremtettünk az art brut vagy a tágabb értelemben vett outsider art figyelemre méltó jelenségének szentelt, nem versenyszerű, nem kereskedelmi célú film- és videobemutatónak. Az art brut művészekről szóló filmek mellett a fesztivál a naiv, marginális, a normákon kívüli művészet világára és azok metszéspontjaira fókuszáló filmeket is bemutatta. A prágai ABCD egyesület, a bemutató másik társszervezője szintén a kezdetektől fogva fel akarta idézni azt a kevésbé ismert tényt, hogy 1908-ban Olmützben született és élt az art brut egyik vezető és világszerte nagy elismerést kiváltó művésze, Anna Zemánková. A filmbemutató elméleti és szervezési hátterét az olmützi Művészeti Múzeumban találtuk meg, amely gyűjteményének egy részét az autentikus alkotás e különleges fajtájára összpontosította. Fokozatosan megkezdődött az eredeti filmkészítés helyzetének feltérképezése Csehországban, de Európa más országaiban és a világ más tájain is. A fesztivál 2012 és 2020 között több mint ötven filmet vetített a spontán művészi alkotás területéről.

Az egyes kiadások programjának kiválasztása hosszú távú koncepció alapján történik, amelynek alapja az a törekvés, hogy Közép-Európa és a világ művészeti brut legjobbait mutassa be. Az interneten és a szakmai sajtóban igyekszem nyomon követni az e terület filmtermését, a filmeket pedig közvetlenül a rendezőktől vagy alkotóktól, illetve olyan szakosodott intézményektől szerzem be, mint a Szlovák Filmintézet. Ha ajánlani vagy kiemelni kellene egy filmet, amely a közelmúltban leginkább felkeltette a figyelmemet, az mindenképpen Jeffrey Wolf amerikai rendező nagyjátékfilmje lenne, amely a fekete rabszolga és ma már híres és díjnyertes art brut filmes, Bill Traylor figyelemre méltó életét és munkásságát tárja fel. A film címe Chasing Ghosts, és az idei ABF Olomouc 2022-en mutattuk be.

6. Ön a 70-es évek eleje óta gyűjti a képzetlen művészetet. Mi volt az első találkozásod az Art brut/Outsider művészettel, és mi tette annyira vonzóvá számodra, hogy gyakorlatilag egész életedben ezzel foglalkoztál? Mennyire kiterjedt a gyűjteménye?

Huszonhárom éves koromban, az olmützi filozófiai kar hallgatójaként kezdtem el gyűjteni a nem hivatásos művészek művészetét, miután az 1969-es Világirodalom 5/6. számában olvastam egy esszét, a Jelentés a patafizikai települések felméréséről című tanulmányt, amelyet bőséges fotódokumentáció kísért olyan műtárgyakról, amelyek egyszerű őszinteségük és közlésük miatt

hatottak rám. Ez 1972-ben történt, amikor természetesen semmit sem tudtam Jean Dubuffet francia festőről és a nyers művészet iránti gyűjtőszenvédélyéről, valamint a nyugati civilizáció fojtogató kulturális mintáival szemben a művészi kifejezés e sajátos formáját szorgalmazó elméleti esszéiről. Csak sok évvel később találkoztam olyan kifejezésekkel, mint art brut, marginális művészet vagy outsider art. Csak ekkor ismertem fel, hogy lassan gyarapodó gyűjteményemben a népművészet, a naiv művészet művei mellett olyan alkotások is helyet kaptak, amelyek az art brut vagy az új találmány széles áramlatába sorolhatók. Ez a felismerés azonban nem változtatott az egyes képzetlen művészekhez és műveikhez való viszonyomon, amelyek egyébként a lakásom falain élnek, különös szimbiózisban a hivatásos művészek munkáival is. Valójában gyűjtőszenvédélyem tárgyait, amely a kezdetektől fogva a "gyűjtemény kiegészítésének vagy bővítésének" türelmetlen igénye és a gyűjtemény adott állapotába való viszonylag nyugodt beletörődés időszaka között ingadozott, nem annyira tárgyaknak, mint inkább dokumentumoknak tekintem, emléktárgyak, szuvenírek, mechanizmusok, amelyek a csodálatosan hétköznapi, tiszta emberekkel és otthonaik autentikus környezetével való találkozás rendkívüli pillanatainak emlékeit idézik fel, és amelyek az alkotó élethez való közvetlen kapcsolatuk összetéveszthetetlen nyomát hordozzák. Ez az, amit évekkel később a legfontosabbnak és leghálásabbnak találok a gyűjtésben.

A fentiekből következik, hogy a gyűjteményben lévő művek mérete és száma nem fontos számomra, de az ötven év alatt a gyűjtemény természetesen gyarapodott, így jelenleg mintegy hétszáz darabot számlál.

7. Melyik műtárgyat tartja igazán egyedinek a gyűjteményében és miért?

Egészen különlegesnek és egyedinek tartom Václav Beránek festőművész úr "A vízkirálynő és a vitorlás hajóroncs" című festményét. Ez egy 1972-ben készült, 150 x 250 cm-es, lenyűgöző méretű, olajjal vászonra festett kép. A mű nagy mérete csak az egyik oka a magas értékelésének. A másik ok a szerzője, Václav Beránek (1915 - 1982), akit az egyik legeredetibb cseh spontán művésznek tartok. Eredeti foglalkozása ács volt, de élete nagy részében vasúti munkásként dolgozott. Gyermekkorra óta szeretett rajzolni, de csak 1965-ben kezdett el következetesen festeni (mindössze mintegy 60 olajfestményt és néhány tucat rajzot készített). Emellett meséket és kiáltványokat is írt. A gyanútlan mesevilágtól elvarázsolva, amelybe a mindennapok keserű tapasztalatai elől menekült, idilli jeleneteket alkotott (a Rusalkáról szóló ciklusa jól ismert), erotikus álmok, vagy különböző történetek anekdotikus elbeszélései hatottak rá. Festményei lassan, alapos rajzos előkészítés után születtek. Első önálló kiállítását 1981-ben rendeztem az olaszországi Zenés Színházban. Emellett számos kollektív kiállításon vett részt itthon és külföldön (Montreal, Lugano, Reggio Emilia, Zágráb, Párizs, Pozsony stb.). Említésre méltó, hogy a fent említett festmény keletkezéséről dokumentumfilm is készült (Painted with Coal címmel), amelyet Václav Beránek festőművész kommentárjával Eugen Šinko szlovák rendező forgatott.

8. Kérem, meséljen nekünk Martin Sabaka Stanica Svet című projektjéről?

A szlovák művész, Martin Sabaka, akit kétségkívül a nyers művészet eredeti szerzői között tarthatunk számon, mintegy harminc térbeli tárgyból álló, figyelemre méltó művet hagyott hátra, amely világhírű ikonikus épületeket ábrázol sajátos módon, köztük az Eiffel-tornyot, a Szabadság-szobrot és a híres londoni Tower-hidat. Az általam egy évvel ezelőtt kezdeményezett, a cipész, vasutas és képzetlen spontán művész, Martin Sabaka úr (1925-2016) východná munkásságának megmentését és újjáélesztését célzó folyamat célja, hogy a "Stanica svet Martina Sabaka" elnevezésű művészetpedagógiai kiállítás keretében állandó bemutatót hozzak

létre a fennmaradt építészeti és szobrászati munkáiból, nemcsak az ő eredeti és egyedülállóan hiteles művészi kreativitásának megismerését (a látogatók érzelmi és esztétikai élményeinek felidézése), hanem a második tervben (kognitív és oktatási funkció) nagyon erős és meggyőző módon felhívja a figyelmet korunk súlyos globális ökológiai problémáira, a természet fokozatos pusztulásával, az ásványkincsek elvesztésével, az erdők pusztulásával, a tömegturizmus negatív hatásaival (szénlábnyom), a hulladék felhalmozódásával stb. kapcsolatban.

Végül is a képzetlen alkotó Sabaka úr figyelemre méltó magányos (folyamatos harmincéves tevékenysége) elsősorban a már nem szükséges hulladékok rögtönzött újrafelhasználására vagy újrahasznosítására összpontosított a szemétlerakóból. Ez egy mindennapi kézi, szellemi, művészi, kísérleti és evolúciós alkotás volt, amely a szerény és gondolkodó művész zárt, intim világából behatolt a köztérbe. Egy olyan egyén tevékenységének ez a környezeti és kreatív jellege, aki a nyugdíjba vonulása után nem a társadalmi viszonyok és a piaci mechanizmusok passzív alanya lett, hanem egy sajátos, játékos alkotó, aki képes felelősségteljesen és ráadásul költői (!) módon benépesíteni otthona táját, felhasználható az emberi kreativitás természetének és fontosságának mélyebb megértéséhez, valamint a jelenlegi fiatal generáció és általában a közvélemény környezeti nevelésének bizonyos sztereotípiáinak leküzdéséhez.

A "Sabaka-projekt" célja tehát távolról sem valamilyen kuriózum vagy helyi furcsaság és különlegesség egyszerű megőrzése és múzeumi bemutatása, hanem éppen ellenkezőleg, a figyelem aktív és átgondolt felhívása egy épségben megmaradt tárgyi emlékre, amely olyan alapvető emberi képességeken alapul, mint a játékoság és az alkotás iránti igény, amelyeket a fogyasztói társadalom civilizációs nyomása általában elnyom.

9. Vannak érdekes tippjei vagy példái az Outsider art/Art brut szlovákiai megjelenésére? Szeretném felhívni a figyelmet a kevés igazán valódi szlovákiai art brut művésznő egyikének munkásságára, aki a gyűjteményemben is képviselteti magát. A neve Eva Droppová (*31.05.1936 - †22.03.2020), Pozsonyban született német-magyar családban. Villamosmérnöki gimnáziumot végzett, majd rajzolóként dolgozott a pozsonyi textilipari kutatóintézetben, ahol élt és dolgozott. Egyetlen fia súlyos betegsége okozta erős érzelmi megrázkódtatás után 1991-ben kezdett spontán módon rajzolni. A médium által inspirált festményeit és rajzait gyakran kísérte szöveg, például szellemeknek feltett kérdések megfogalmazása és hasonlók. Eleinte tussal rajzolt, majd színes filctollal, temperával és olajfestékkel készített rajzok következtek, mindig papírra. Gyakran kombinálta és véletlenszerűen választotta technikáit. Saját szavai szerint teljesen automatikusan rajzolt vagy festett. Számos kiállításon vett részt Szlovákiában, Csehországban és Európában.

10. Az Art Brut ígéret földje valószínűleg Franciaország vagy Svájc. Ahol vannak az Art Brut jelenségnek szentelt intézmények, együttműködsz valamelyikkel? Ha igen, miből áll az együttműködés?

Igazad van, Franciaországban és Svájcban vannak az Art Brut jelenség európai központjai. Ez természetesen tükröződik a kulturális közvélemény érdeklődésében e munka iránt. Közvetlenül nem állok kapcsolatban egyetlen nagy intézménnyel sem.

Ezekben az országokban nem dolgozom együtt egyetlen intézménnyel sem, de szoros kapcsolatban állok számos galériával és gyűjtővel, mint például a párizsi Arthur Bognis galéria, Bruno Decharme (ABCD, Párizs) vagy Sophie Bourbonnais (Fabuloserie, Párizs, Dicy). A Franciaország rendhagyó öröksége (PiF) célja a Franciaországban rendhagyó emberek vagy kívülállók által létrehozott tárgyak védelme és megőrzése az építészet és a művészet területén. A Stanica svet projektről a szervezetük blogján

(<http://patrimoines-irreguliers.org/2022/04/22/martin-sabaka-dune-decharge-il-a-cree-un-monde>) tettem közzé információkat, és aktív tagjokkal, Roberta Trapanival régóta együttműködöm, ahol folyamatosan tájékoztatjuk egymást, és szakmai híreket adunk át a art brut világából.

11. Ismered a Raw vision című brit magazint, írtál-e már hozzá? Van hasonló magazin a cseh térben? Gyűjtői tevékenységedet megörökíti-e valamilyen kiadvány? Vannak-e cseh nyelvű könyvek/kiadványok az art brut-ról?

Igen, ismerem a Raw vision magazint, figyelemmel kísérem, és néhány szövegemet is publikáltam benne. Ennek a fontos médiumnak a szerkesztője, John Maizels nemrég meglátogatott, és megnézte a gyűjteményemet. Sajnos a cseh környezetben nincs hasonló magazin. Az 1970-es és 1980-as években Szlovákiában megjelent az INSITA Bulletin, amely kiváló grafikai és szakmai színvonalú volt, és a nemzetközi Insita Bratislava triennáléhoz hasonlóan nagyra értékelt és nagyra becsült. Ez a hagyomány azonban különböző okok miatt megszűnt, és ez az oka annak, hogy a spontán alkotás iránti érdeklődés és elméleti reflexió hanyatlott hazánkban.

A gyűjteményemről és a legfontosabb alkotókról 2017-ben a Galérie umelcov Spiš által kiadott kiadványt jelentettem meg "Az Insitától az Art Brutig" címmel (lásd a mellékletet: Art brut katalógus Spiš). Ez egy linklistát is tartalmaz, amely a gyűjteményemről szóló cikkekre vagy saját szövegeimre mutat, ami választ ad az utolsó kérdésére. Válaszomat kiegészítem a legutóbbi kiállításomról szóló információkkal, amely nemrég ért véget Párizsban. Ezeket mellékelem.

Valamint egy link az angol galériás Jennifer Gilberttel készített interjúmhoz a gyűjtésről:
<https://www.jenniferlaurengallery.com/projects/pavel-konecny-interview>

12. Személyesen is alkotsz?

Gyermekkorom óta foglalkozom képzőművészettel. Kezdetben kollázsokat készítettem, belekóstoltam a rajzolásba és festettem néhány képet, de idővel áttértem a gyűjtésre, amit sokkal kielégítőbbnek találok. És szeretem a fotózást is. Illusztrációként mellékelem az egyik régebbi rajzomat az 1970-es évekből, amely egy régen rendezett kiállításomon is szerepelt, valamint néhány fotót a jelenből.

Végezetül szeretném megkérni olvasóit, hogy adjanak tájékoztatást az Önök területén élő emberek eredeti, képzetlen munkáiról, amelyek a brut art kategóriába sorolhatók. Ezekért e-mailben lennék hálás:
konecny.p@raz-dva.cz

13. Ha van kedvetek, van helyetek, és megoszthatjátok a médiamegjelenéseiteket. Találtam néhány interjút vagy cikket veled, mi van, ha van bármilyen lista a linkeket, kérjük, ossza meg.

Válasz - (lásd #11)

Olomouc 4 Aug 2022
Pavel Konečný